Notat

Emne **Evaluering af pilotprojekt med dialogisk oplæsning – idrætsdagtilbuddet Troldeholdet**

Den 14. april 2010

Århus Kommune
Børn og Unge

Videncenter for Integration
Grøndalsvej 2
Postboks 4069
8260 Viby J

Sagsnummer:

Sagsbehandler:
Lotte Hanberg Sørensen

Telefon:
8940 2000
Telefon direkte:
2920 8783
Telefax:
8940 3884

1. Baggrund og resumé

Som et led i en intensiveret sproglig indsats i samarbejde mellem dagtilbud og skole i Ellekærskolens distrikt er der fra august 2009 til udgangen af februar 2010 gennemført et pilotprojekt med dialogisk oplæsning i dagtilbuddet Troldeholdet.

I alt har 41 5-6 årige[1] børn i dagtilbuddet deltaget i pilotprojektet. Børnene er bredt set kendetegnet ved at have et mindre godt dansksprogligt udgangspunkt og være ikke-bogvante.

Pilotprojektet med dialogisk oplæsning i tre daginstitutioner (ét dagtilbud) har haft som sit primære formål at give et dansksprogligt løft (primært i form af et øget og nuanceret ordforråd) til kommende skolebegyndere med dansk som andetsprog.
Derudover har formålet været at skabe interesse for og glæde ved bøger samt kendskab til genrer hos børnene.
Endelig har pilotprojektet haft til formål at bidrage til en nuancering af sprogmiljøet i dagtilbuddet, øge samarbejdet mellem skole og dagtilbud samt at høste erfaringer ift. børn og pædagoger med den dialogiske oplæsning som metode.

Den dialogiske oplæsning er forestået af oplæsere/pædagoger i de tre pædagogiske afdelinger samt 2 lærere fra Ellekærskolen.

På baggrund af pilotprojektet kan konkluderes, at:

- børnene har rykket sig markant ift. deres ordforråd i løbet af projektperioden.
- børnene har fået en øget interesse for og glæde ved bøger samt har fået kendskab til litteratur, herunder at der eksisterer forskellige typer litteratur.
- børn og pædagoger har fået en skærpet sproglig bevidsthed i løbet af projektet. Børnene har fået skærpet deres interesse for sprog; de har fået flere ord på i deres leg og er begyndt at trække bøgernes universer og ordforråd ind i legen.

[1] Alderssprednigen blandt børnene er 4;8-6;11 år.

Pædagogerne er blevet mere bevidste om, hvordan de omgås børnene sprogligt, og hvilken rolle de spiller for børnenes sproglige udvikling, herunder hvilke forventninger man kan have til børnenes sproglige udvikling på et givent alderstrin.

- det kræver tilvænning at skulle tænke så systematisk, som den dialogiske oplæsning lægger op til, og der synes at være et behov for en fortsat drøftelse af konkrete fordele og ulemper ved metoden samt udviklingspotentialer ift. oplæsningen som koncept.
- der ligger et potentiale i et styrket samarbejde med forældrene om deres børns sproglige udvikling. Bøgerne og aktiviteterne i tilknytning til oplæsningen har vist sig som et konkret middel til dialog mellem daginstitution og hjem.
- samarbejdet mellem de to lærere fra Ellekærskolen og pædagogerne i de tre afdelinger har været meget frugtbart. Der synes at være kommet en gensidig forståelse for de fælles opgaver, skole og daginstitutioner skal løse.

Der er tale om et lille antal børn og de kvantitative resultater er derfor behæftede med en vis usikkerhed. Samme praksis foregår i 2010 i i alt 45 daginstitutioner, og der vil foreligge resultater heraf i løbet af foråret 2011.

Under punkt 6, 'uddybende læsning', kan der læses mere om metoden dialogisk oplæsning samt findes en nærmere beskrivelse af de kvalitative resultater fra pilotprojektet.

2. Projektets rammer og organisering

Projektledelse:
Den daglige projektledelse er forestået af en sprogkonsulent fra Videncenter for Integration i samarbejde med lederen for dagtilbuddet og Ellekærskolen. Det overordnede projektansvar er varetaget af Børn og Unges Integrationschef.

Tidsmæssig ramme: Uge 34 2009 – udgangen af uge 6 2010.

Udgifter i forbindelse med projektet: Honorar til ekstern konsulent, udgifter til bøger og øvrige materialer, pædagogtimer samt timer til kollegial sparring ved dagtilbuddets to sprogvejledere. Dagtilbuddet har fået tilført pædagogtimer til dækning af aftenmøder med en ekstern konsulent og en times forberedelse om ugen til de involverede pædagoger.
Endelig er to lærere fra Ellekærskolen frikøbt i projektperioden (i alt én lærerstilling).

3. Datamateriale som grundlag for evalueringen

Undersøgelser af børnenes ordforråd:
I august 2009 er der inden læsningens begyndelse lavet en undersøgelse af det enkelte barns danske ordforråd. Hertil er brugt et standardiseret ordforrådsmateriale[2]. I marts 2010 er der efter læsningen lavet endnu en undersøgelse med det samme materiale[3].
Barnet har både før og efter læsningen opnået en score, der jf. standardiseringen tager højde for barnets alder.

Registreringer af antal læsesessions og fremmøde:
Børnenes fremmøde er registreret i afdelingerne fra projektets start til ultimo januar 2010 (opgjort i dage). Der foreligger registreringer på 37 af 41 børn. Derudover er opgjort, hvor mange gange børnene har fået læst en bog hhv. 3, 2 og en gang, dvs. i hvilket omfang der er læst efter anbefalingen i den dialogiske læsning, og hvor mange gange børnene har fået læst op i alt (det samlede antal gennemførte læsesessions).

Interviews, mødereferater mv:
Mødereferater fra fællesvejledninger[4], løbende erfaringsmøder mv.
Tilbagemelding fra sprogvejledere[5] i forbindelse med formidling af erfaringer med læsningen.
Individuelle interviews med dagtilbudslederen, den projektansvarlige sprogkonsulent, ekstern konsulent Jette Løntoft og to oplæsere/pædagoger fra et af dagtilbuddets daginstitutioner.

4. Resultater, børnenes ordforråd før og efter læsningen

Følgende gennemgang vil ikke se på børnene enkeltvis. I stedet vil der blive draget generelle konklusioner.

---

[2] Sprogvurderingsmaterialet afdækker barnets aktive ordforråd inden for 5 domæner: Hjemmedomænet, det personrelaterede, omverdensforståelse, dyr samt frugt og grøntsager

[3] Det bemærkes, at 32 af 41 børn er undersøgt både før og efter læsningen.

[4] De centralt ansatte sprogkonsulenter afholder tre gange årligt dagtilbudsvise fællesvejledninger vedr. sprogstimulering af børn med dansk som andetsprog.

[5] En sprogvejleder er en pædagog med efteruddannelse svarende til to pd-moduler i sprogtilegnelse. Sprogvejlederne skal rådgive deres kollegaer i det daglige ift. sprogindsatsen

Antagelsen er implicit, at en (ikke nærmere definerbar) del af den dansksproglige fremgang i projektperioden kan relateres til den dialogiske oplæsning i de tre pædagogiske afdelinger og er afspejlet i ordforrådsundersøgelse 2.

Ordforrådsmaterialet

Der er anvendt et standardiseret materiale for at kunne sammenholde resultaterne med, hvad et barn med dansk som modersmål scorer i en given alder. Vel vidende at børn med dansk som andetsprog ikke har et ordforråd på dansk, der størrelsesmæssigt svarer til ordforrådet hos et barn med dansk som modersmål, bruges det pågældende materiale med den hensigt at vise, hvor stor en opgave børnene har, hvis de på lang sigt skal nå samme mål som deres kammerater med dansk som modersmål. Standardiseringen af det anvendte materiale findes i bilag 2.

Skema 1: Standardiseringen fra det anvendte ordforrådsmateriale

Aldersgruppe	**Spredning på de børn standardiseringen er baseret på**	**Gennemsnit (antal point af 51 mulige)**	**1. kvartil ***
3,0 - 3,5 år	3 - 33 point	15,6 point	11 point
3,6 - 3,11 år	6 - 44 point	21,2 point	14 point
4,0 - 4,5 år	9 - 44 point	25,8 point	21 point
4,6 - 4,11 år	14 - 45 point	28,2 point	23 point
5,0 – 5,5 år	18 – 45 point	33,3 point	30 point
5,6 – 5,11 år	18 – 47 point	36,1 point	32 point
6,0 – 6,5 år	23 - 50 point	37,1 point	32 point
6,6 – 7,0 år	23 – 49 point	38,3 point	34 point

1. kvartilen er udregnet ved at sortere data og derefter finde det tal, som hhv. 25%, 50% og 75% af tallene er mindre end.

Skema 2: Overodnet billede af børnenes ordforråd før og efter læsningen.

	Undersøgelse 1	**Undersøgelse 2**	
Gennemsnitligt antal point	**12**	**19**	
Gennemsnitlig fremgang, i antal point			**7**
Spredning i antal point	**3-24**	**8-34**	

Tallene dækker over 32 af de 41 børn. De resterende gik ikke længere i samme institutioner ved læsningens afslutning

29 (78%) af 37 børn havde ved undersøgelse 1 et ordforråd, der ligger under gennemsnittet for 3-3½-årige, dvs. under 15,6 point. 30 af 37 børn placerede sig ved undersøgelse 1 *uden* for spredningen for deres aldersgruppe i standardiseringen. Alle børn placerede sig før læseprojektet i 1. kvartil, jf. standardiseringen.

Der ses en markant fremgang på ordforrådet hos børnene i projektperioden, når undersøgelserne før og efter læsningen sammenholdes.

Fremgangen i ordforrådet hos de 32 børn varierer ved undersøgelse 2 fra 2-13 point og er i gennemsnit 7 point på 6 mdr. Fremgangen er derfor langt større end den forventede fremgang, jf. standardiseringen i skema 1, hvor den pointmæssige fremgang på 6 mdr. for 5-6-årige børn (5,0-5,5 → 5,6-5,11 år) forventes at være 2,8 point.

Samtidig kan det konstateres, at de fleste børn fortsat har et ikke alderssvarende dansk målt på antal point. 9 af 32 børn har dog bevæget sig pointmæssigt fra en placering *uden for* til en placering *inden for* spredningen for deres aldersgruppe i standardiseringen. Størsteparten af børnene har flyttet sig fra en placering i den nedre ende til en placering i den øvre ende af 1.kvartil, hvorfor der er tale om et markant sprogligt ryk hos børnene ift. deres ordforråd.

I overensstemmelse med ovenfor beskrevne resultater er der hos de interviewede en fælles oplevelse af, at børnene har flyttet sig mht. ordforrådet.
Dagtilbudslederen oplever, at børnene via den dialogiske læsning er rykket mere, end de ellers ville, og iflg. hende er der også hos pædagogerne en oplevelse af sproglig fremgang.
Interviewet med de to oplæsere bekræfter dette indtryk. En af de to siger uddybende, at det er svært at sige, på hvilke områder børnene har rykket sig mest.
"En god udtale kan snyde. Der skal ikke så meget sprog til at begå sig i en børnehave".

På baggrund af de registreringer af manglende fremmøde og antal læsesessions, der foreligger, synes der ikke at være en sammenhæng mellem børnenes manglende fremmøde og deres sproglige udbytte[6].

Dette umiddelbare fravær af sammenhæng kan bl.a. hænge sammen med, at der for det enkelte barn med et lille fremmøde er kompenseret for det manglende

[6] Som nævnt er der registreret fremmøde for 37 af 41 børn. Det er uklart, hvilke usikkerheder registreringen er forbundet med. Derfor bruges registreringen primært som pejling på omfanget af manglende fremmøde og variationer i det manglende fremmøde i de tre afdelinger.

fremmøde ved en intensiv læsning de dage, barnet har været til stede. Det mest afgørende i forhold til det konkrete projektudbytte antages derfor ikke at være barnets samlede fremmøde, men om det enkelte barn alt i alt har fået læst det antal bøger det antal gange, der er anbefalet i den dialogiske læsning. Samtidig er der naturligvis en række andre faktorer, der vil have haft en betydning for børnenes sproglige fremgang eller mangel på samme i projektperioden. Her tænkes på barnets generelle trivsel, herunder trivslen i familien, forældrenes understøtning af barnet sproglige udvikling mv.

Det, der sikkert kan siges på baggrund af registreringen af manglende fremmøde og antal læsesessions er, at oplæsningen er foregået i forskelligt omfang. Derfor kan man ikke tale om én indsats i dagtilbuddet, idet man også må formode, at der er tale om tre forskellige *måder* at praktisere den dialogiske oplæsning på i de tre pædagogiske afdelinger. Alle steder dog med udgangspunkt i de samme principper.

Ses opsummerende på de kvantitative indikatorer for børnenes sproglige fremgang i løbet af 6 mdr., kan man dokumentere tydelige resultater i form af en samlet set markant fremgang hos børnene ift. ordforråd. Det må antages, at antallet af gennemførte læsesessions har haft en betydning for det sproglige udbytte af læsningen. Som nævnt vurderes det dog ikke muligt på det givne grundlag at be- eller afkræfte denne tese.

5. Samlet konklusion vedr. dialogisk oplæsning

I det følgende drages en samlet konklusion på baggrund af de væsentligste pointer fra evalueringen. Udbyttet af pilotprojektet med dialogisk oplæsning vurderes på baggrund af formålet med pilotprojektet:

Formål: At give skolebegynderne et ekstra dansksprogligt løft: Særligt at øge og nuancere børnenes ordforråd

Alt i alt kan man dokumentere et gennemsnitligt markant øget (og således også nuanceret) ordforråd hos børnene i projektperioden. Fremgangen i ordforrådet hos de 32 børn ved undersøgelse 2 varierer fra 2-13 point og er i gennemsnit 7 point på 6 mdr. Fremgangen er derfor langt større end forventet.

Blandt de interviewede og sprogvejlederne er der da også enighed om, at børnene udfolder sig mere sprogligt; de formulerer længere sætninger, er mere spørgende og sprogligt interesserede og er blevet bedre oplæsningslyttere. Samlet set er der således tale om et dansksprogligt løft til børnene.

Her bør der erindres om, at der er tale om et projekt, der har strakt sig over 6 mdr. – ift. sproglig udvikling en relativt kort periode. Der er grund til at formode, at positive effekter af oplæsningen vil vise sig endnu tydeligere, hvis metoden får tid til at udfolde sig. Desuden er vigtigt at bemærke, at den dialogiske oplæsning har været grebet forskelligt an i de tre pædagogiske afdelinger. Det gælder såvel omfanget af gennemførte læsesessions som måden, hvorpå oplæsningen er foregået.

Som nævnt antages det, at antallet af gennemførte læsesessions pr. barn har haft en betydning for det sproglige udbytte af oplæsningen, lige som mange andre forhold (barnets generelle trivsel, opbakning fra forældre mv.) antages at have haft betydning for det enkelte barns sproglige fremgang eller mangel på samme i projektperioden.

Formål: At skabe interesse for og glæde ved bøger, kendskab til genrer

På baggrund af interviews med aktører i pilotprojektet kan man konkludere utvetydigt, at der er skabt interesse for og glæde ved bøger og oplæsning i løbet af de 6 mdr., oplæsningen er foregået systematisk. Desuden menes der at være skabt kendskab til forskellige typer litteratur; konkret forskel på genrer og en bevidsthed hos børnene om, hvad litteratur er.

Som en sidegevinst menes børnenes skoleparathed at være blevet understøttet ved projektet, idet børnene via læseprojektet har fået en forsmag på, hvad det vil sige at gå i skole, herunder at skulle koncentrere sig om ikke-selvvalgte aktiviteter (deltagelse i læsningen) i et ikke selvvalgt tidsinterval.

Formål: At nuancere sprogmiljøet i dagtilbuddet

Iflg. de interviewede og sprogvejlederne har læseprojektet givet sprogmiljøet i de tre pædagogiske afdelinger et boost ikke blot i form af et konkret sprogligt udbytte hos børnene, men også i form af en skærpet sproglig bevidsthed hos såvel børn som pædagoger.

Børnene har fået skærpet deres interesse for sprog og er begyndt at trække bøgernes universer og ordforråd ind i deres egen leg, lige som de er blevet bedre til at lege og håndtere konflikter med ord.
Pædagogerne er blevet mere bevidste om, hvordan de omgås børnene sprogligt, og hvilken rolle de spiller for børnenes sproglige udvikling, herunder hvilke forventninger man kan have til børnenes sproglige udvikling på et givent alderstrin.

Formål: At få erfaringer ift. børn og personale med dialogisk oplæsning som metode.

I dagtilbuddet er der, som det fremgår, høstet mange erfaringer med den dialogiske oplæsning. Blandt de interviewede fra dagtilbuddet samt øvrige aktører er der stor enighed om, at oplæsningsprojektet har været godt, men også udfordrende.

Systematikken, som er en grundlæggende forudsætning for succes med dialogisk oplæsning, kræver tilvænning og løbende overvejelser om, hvordan oplæsningen passer ind i hverdagen.

Som en meget vigtig sidegevinst har pilotprojektet afdækket et potentiale i et styrket samarbejde med forældrene om deres børns sproglige udvikling. Bøgerne og aktiviteterne i forbindelse med oplæsningen har vist sig som et konkret middel til dialog mellem daginstitution og hjem.

Desuden vurderes samarbejdet mellem de to lærere fra Ellekærskolen og pædagogerne i de tre afdelinger at have været meget frugtbart. Der synes at være kommet en gensidig forståelse for de fælles opgaver, skole og daginstitutioner skal løse.
Samlet set synes den dialogiske oplæsning altså at have haft en positiv betydning for den markante sproglige fremgang, der kan dokumenteres hos børnene i projektperioden. Derudover er oplæsningsprojektet positivt modtaget af såvel børn, pædagoger som forældre.

6. Uddybende læsning

A. Fakta om den dialogiske oplæsning

Dialogisk oplæsning – tre trin

De tre pædagogiske afdelinger har læst tre nye bøger pr.14 dage efter principperne i den dialogiske oplæsning, jf. *Dialogisk oplæsning for småbørn med dansk som andetsprog – lidt teori, meget praksis*, Børn og Unge, Århus Kommune, marts 2010.
Den dialogiske læsning gennemføres systematisk i tre trin:

Trin 1 - forberedelse til oplæsningen
Som grundlag for at kunne deltage i projektet deltog de involverede pædagoger, de to sprogvejledere samt lærerne[7] og børnehaveklasselederen i 2 undervisningsaftener. Her blev der undervist i dialogisk oplæsning som metode, og de materialer der hører til oplæsningen, blev introduceret. Aftenundervisningen blev forestået af Jette Løntoft, ekstern konsulent.

Før første oplæsning for børnene forbereder oplæseren sig ved at læse bogen igennem. I øvrigt tager forberedelsen til oplæsningen afsæt i en bogforberedelsesfolder, se et eksempel i bilag 4. I projektet var der udformet en folder til hver af de til oplæsningen udvalgte bøger, se bogliste i bilag 4. Heri findes konkrete anvisninger til sprogarbejdet i tilknytning til oplæsningen, bl.a. arbejde med sprogforståelse gennem bogquiz og "10 gode ord".

Forud for oplæsningen inddeles børnene i de enkelte afdelinger i grupper på 2-4 børn, som vurderes at kunne profitere af at deltage i de samme oplæsningssituationer. Der planlægges faste daglige læsetider og vælges et fast sted, hvor man kan læse i fred og ro uden at blive afbrudt eller forstyrret af andre børn eller kolleger.

Trin 2 - selve oplæsningen
Hver bog læses tre gange, helst i løbet af en uge, og børnene inddrages aktivt i oplæsningen via genfortælling og samtale om deres oplevelser af bogens indhold og sprog.

Første oplæsning består i en gennemlæsning af bogen i sin helhed.
Anden oplæsning består i en læsning på ny, hvor afbrydelser i form af spørgsmål fra børn og oplæser er ønskelige. Jo mere samtale om bogens sprog, indhold og illustrationer, jo bedre.

---

[7] De to lærere fra Ellekærskolen fungerede i hele projektperioden som oplæsere i afdelingerne.

Tredje oplæsning bygger videre på princippet for 2. oplæsning, men inddrager børnene i endnu højere grad. Denne oplæsning kan f.eks. indledes med en opfordring til børnene til at komme med et kort resumé af bogens handling.

Trin 3 - efter oplæsningen

Efter de tre oplæsninger indsættes en forside-mærkat i barnets "Bøger jeg kender"-bog, og der laves en bogquiz, jf. *Materialer* nedenfor.

Derudover kan der igangsættes en række kreative aktiviteter i tilknytning til oplæsningen. Der vil på den måde ske en bearbejdning af bøgernes indhold. F.eks. anbefales tegne-/maleaktiviteter og konkurrencer, dramatisering af bøgernes indhold, udformning af figurer fra bøgerne, at børnene selv forsøger sig som forfattere mv.
Konkret er der bl.a. lavet en tegnekonkurrence med børnene, hvor de skulle tegne deres egen dinosaur og kunne vinde en bog. Desuden er lavet antonymkasser, så børnene har kunnet arbejde konkret med antonymbegrebet.

Materialer[8]

Hver pædagogisk afdeling har hele perioden fået udleveret 3 bøger hver 14. dag.
Dette er sket ved personlige overdragelsesseancer ved den eksterne konsulent, Jette Løntoft (JL).
Sammen med bøgerne er der udleveret forberedelsesfoldere og et hæfte til "Bøger-jeg-kender" til børnene. Desuden er der givet konkret inspiration til kreative aktiviteter i tilknytning til læsningen, jf. ovenfor.

Løbende erfaringsudveksling

I hele projektperioden er der sket en løbende erfaringsudveksling bl.a. på fællesvejledninger vedr. børn med dansk som andetsprog i dagtilbuddet, hvor læsningen har været berørt kort. Herudover har været afholdt erfaringsmøder, hvor det involverede personale, dagtilbudslederen, de pædagogiske ledere, sprogkonsulenten og den eksterne konsulent, Jette Løntoft, har deltaget.

[8] De til pilotprojektet særligt fremstillede materialer er udviklet af Jette Løntoft, ekstern konsulent

B. De kvalitative resultater

I det følgende kommenteres på resultaterne af ordforrådsundersøgelse 2. Til det formål inddrages interviews med 2 pædagoger/oplæsere, dagtilbudslederen, den projektansvarlige sprogkonsulent samt den eksterne konsulent Jette Løntoft. Derudover inddrages en liste fra dagtilbuddets to sprogvejledere med positive effekter af den dialogiske oplæsning samt mødereferater fra løbende erfaringsmøder.

Sprogligt udbytte

Tages nu udgangspunkt i de interviewedes erfaringer fra projektet, menes oplæsningen at have haft effekt, hvad angår børnenes dansksproglige udbytte *i øvrigt*, dvs. ift. følgende områder:

Sætningskonstruktion
Iflg. den eksterne konsulent Jette Løntoft (JL) burde den dialogiske oplæsning have givet børnene øvelse i sætningskonstruktion, idet oplæserne iflg. hende er opfordret til at stille varierede spørgsmål i forbindelse med oplæsningen, så børnene har fået mulighed for at tilegne sig varierede konstruktioner.
En af oplæserne mener da også, at der er kommet *"lidt mere sætning på",* når børnene leger. Konkret er iagttaget, hvordan et barn er begyndt at opbygge længere sætninger, og hvordan et andet barn er begyndt at spørge mere.

Beherskelse af strategi til omskrivning
Iflg. JL har børnene ud over at have fået et øget forråd *"lært noget strategimæssigt"* og er konkret blevet bedre til at omskrive i sammenhænge, hvor de kender et begreb, men ikke målordet. Denne strategi viser en forståelse af et begreb/ord, selv om barnet altså endnu ikke behersker selve ordet og kan bruge det aktivt.

Interesse for og glæde ved bøger
Endnu iflg. JL er børnene i projektperioden blevet gode *"oplæsningslyttere"*, og der er enighed blandt de interviewede om, at børnene er blevet bedre til at koncentrere sig om at lytte, og at de gerne vil have læst op. De søger oplæsningsaktiviteten.

Iflg. en af oplæserne har flere af børnene skullet vænne sig til oplæsningen, men er blevet *"helt vilde"* med den. Særligt en gruppe drenge havde i starten svært ved at koncentrere sig om at lytte; gad ikke være med, men er nu blevet meget mere trygge og er begyndt at *"byde ind"*. De er blevet meget spørgende og interesserede, mener den ene oplæser. Samstemmende mener sprogvejlederne at have iagttaget læseglæde hos børnene samt, at bøgerne nu *"bliver værdsat af børnene på en helt anden måde og behandlet væsentligt bedre end tidligere".*

Nuancering af sprogmiljøet i dagtilbuddet
Iflg. sprogkonsulenten er sprogmiljøet påvirket positivt *"på flere måder":* Der er bragt temaer ind via bøgerne. Herigennem får pædagoger og børn ord på og får formuleret sig. Derudover er der kommet fokus på sprog, og man lytter med skærpet opmærksomhed på børnenes sprog. Sprogkonsulenten mener således at have iagttaget, at der er kommet en fokusering på sproglig udvikling, som er *"rigtig gavnlig".*
Konkret menes resultatet af undersøgelse 1 at have været gavnlig for de pædagogiske ledere som middel til refleksioner over praksis i egen afdeling og som udgangspunkt for at tænke nyt.

Om sprogmiljøet udtaler en pædagog: "*Vi er blevet endnu mere opmærksomme på at italesætte nærmest alting, f.eks. under spisningen. Det er mest de voksne, der er blevet mere opmærksomme"… (…) Børnene spørger meget mere. Vil jo gerne tale om alt muligt".* Samme indtryk har sprogvejlederne, der mener, at pædagogerne har fået en øget bevidsthed om at inddrage ord, vendinger og begreber fra bøgerne i den daglige dialog med børnene.

Videre mener de, at der er kommet en "*øget bevidsthed om, hvilket niveau børnene må være på for at være alderssvarende, samt en bevidsthed om, at børnene gerne må stå lidt på tæer for at nå, og ikke mindst at man som voksen ikke kommer til at tale "dansk light" med børnene".*
JL mener i overensstemmelse hermed, at der er kommet en ny opfattelse hos pædagogerne af, hvilke ord man kan præsentere tosprogede børn for.

Hos børnene har sprogvejlederne iagttaget en *"metasproglig bevidsthed"*, og at de er blevet mere *"bevidste om og spørger ind til ord, vendinger og begreber, de ikke forstår samt reflekterer over betydningen af ord".* Desuden har de iagttaget, at "*børnene refererer til bøgernes univers",* lige som dagtilbudslederen har iagttaget, at børnene er blevet bedre til at lege rollelege.

Iflg. dagtilbudslederen er *"nogle"[pædagoger]* kommet til at tænke over, om de kan have været med til at stille for lave forventninger til børnene, jf. ovenfor. Hun oplever, at man i afdelingerne har været meget optaget af at få bøger til oplæsningen, der passer til børnenes alder.

Opsummerende synes der altså at være opnået en række synlige sproglige effekter hos børnene *ud over* et øget ordforråd i projektperioden.

I det følgende præsenteres kort det *andet* udbytte, der iflg. de interviewede er opnået som følge af oplæsningsprojektet.

Andet udbytte af oplæsningen - for børnene, forældre og søskende

Bog-/skoleparathed
Der synes at være enighed blandt de interviewede om, at oplæsningen samlet set har haft en positiv betydning for børnenes læsetilegnelse og har givet en parathed ift. skolestart.
Sprogkonsulenten i dagtilbuddet formulerer, at børnene har udviklet en "bogparathed" i forbindelse med oplæsningen, lige som dagtilbudslederen mener, at børnene vil være (mere) parate til den fælles oplæsning, der vil ske i 0.kl.

Videre taler sprogkonsulenten om skoleparathed i form af en for-forståelse hos børnene ift. læsning som aktivitet. Hun mener, at børnene har fået kendskab til læsning som en kulturel aktivitet og refererer til en oplevelse af, at de har lyst til den. Samstemmende beretter JL om, hvordan børnene har fået fat i så abstrakte ting som over- og underbegreber, antonymbegrebet og mere konkret, at en bog har en forfatter og en illustrator.

Iflg. en af de interviewede pædagoger har oplæsningen præsenteret børnene for *"en verden og et koncept, som de ikke kendte. At skulle koncentrere sig"…(…)..Børnene har en positiv forventning til det at få læst op. Det at blive draget af en bog er velkendt" [når de starter i skole].*

Kendskab til genrer
Iflg. både JL og sprogvejlederne menes børnene at være blevet kompetente ift. udvælgelse af bøger. De to parter nævner hhv., at børnene har fået fornemmelse af, hvad en god bog er, og at de har tilegnet sig en "evne til at omgås bøger". Endelig har børnene iflg. JL fået kendskab til forskellige typer litteratur og kan sondre mellem fakta og litteratur; *"nogle har måske fået en bevidsthed om det".*

Færre konflikter
Som den eneste af de interviewede nævner dagtilbuddets leder, at konfliktniveauet i afdelingerne er faldet i projektperioden. Dette er dog iflg. hende en oplevelse, *"alle"* har. Børnene er blevet i stand til at håndtere konflikter med ord.

Interesse fra forældre og søskende
Blandt de interviewede er der enighed om, at oplæsningen har været positivt modtaget af forældrene. En af de to interviewede pædagoger oplever, at forældrene synes godt om læsningen, fordi det *"peger mod skole. Skole er jo noget centralt".* I overensstemmelse hermed har dagtilbudslederen erfaret, at lærerdeltagelsen har været meget positivt modtaget af forældrene, fordi "*de er optaget af, at børnene skal i skole, og af at børnene lærer noget - af en rigtig lærer".* En

gevinst har desuden været, at de to lærere kender nogle af forældrene til børnene via søskende på skolen.

En af de to pædagoger fortæller, at forældrene er begyndt at låne bøger med hjem, hvilket de iflg. dagtilbudslederen er glade for at have fået lejlighed til. *"Der er virkelig potentiale hos dem",* mener hun og fortæller i øvrigt om flere forældre, der har givet udtryk for en oplevelse af, at deres børn et rykket sprogligt pga. af oplæsningen.

Iflg. sprogvejlederne har hjemlån af bøger en *"afsmittende effekt"* på yngre søskende i hjemmet ift. læseglæde og det at blive læsevante. De har tilsvarende en oplevelse af, at børnene fortæller om bøgerne derhjemme.

Opsamlende er der altså enighed blandt de interviewede og de to sprogvejledere om, at oplæsningen har ført en række *øvrige* positive effekter med sig.

I det følgende samles op på de erfaringer, de interviewede og sprogvejlederne har gjort sig og de overvejelser, de har haft løbende ift. den dialogiske læsning som metode.

Erfaringer med den dialogiske oplæsning, herunder om samarbejdet mellem dagtilbud og skole

Blandt de interviewede er der enighed om, at oplæsningsprojektet har været udbytterigt, se kommentarer i det nedenstående.

Opbakning til oplæsningen og overvejelser ift. metoden
En af de to oplæsere siger, at hun er *"glad for at have været med fra starten".* Videre siger den anden oplæser: *"Der kommer så meget ovenfra, og det kan godt give træthed, men det her [oplæsningen] var til at fordøje direkte".* Samme pædagog har fokuseret på, at projektet har haft som sit primære formål at *"støtte nogle børn".*
Begge mener, at der i deres pædagogiske afdeling har været *"rigtig god opbakning"…(….) "Det tydeligt, at der har været lagt kræfter i det. Det har været en vigtig ting. Vi er gået fra, selv om der har manglet folk. Det er klart, at der er dage, hvor vi ikke har fået det gjort".*

Dagtilbudslederen og sprogkonsulenten giver tilsvarende udtryk for en oplevelse af opbakning til projektet. Som sprogkonsulenten udtrykker det: "*Læsning er populært".* Derfor havde hun også en forventning om, at pilotprojektet ville være salgbart, men også udfordrende. Det kræver tilvænning at skulle tænke så struktureret, som der er lagt op til med den dialogiske læsning.

Denne oplevelse synes bekræftet af de deltagende oplæsere, hvoraf en siger: *" Det er ikke noget problem at skulle være ambitiøs, men man skal give os frihed til at udføre det. Det er vigtigt at bevare glæden".* Samme pædagog siger: *"Det er meget fornøjeligt at komme til børn, der gerne vil have læst op. Det er fedt at få lov til sidde med en lille flok børn".*

Iflg. dagtilbudslederen var det lidt "voldsomt" med 3 bøger om ugen, hvorfor der også blev lagt en "læsepause" ind i skolernes efterårsferie.

Alle interviewede udtrykker, jf. ovenfor, en positiv tilgang til metoden, om end de to interviewede oplæsere er lidt skeptiske ift. det, børnene forventes at kunne mestre. Her henvises konkret til fremmedord som homonymer og antonymer. Som en udtrykker det: *"Det virker underligt, at de skal kunne noget så abstrakt, når de ikke kan helt almindelige ord"… (….) "kunstigt at skulle kunne de der flotte ord".* Samtidig udtrykkes dog overraskelse over, hvor *"hurtigt det gik [for børnene] at fange konceptet*".

I de to oplæseres afdeling er man da også gået selektivt til værks, idet man ikke altid har prioriteret at nå alle punkter i forberedelsesfolderen, men har fokuseret på det, der spontant er opstået i læsesituationen. Særligt det med at gentage nye ord har været praktiseret meget her, idet børnene gerne har villet det. En af de to pædagoger fortæller, at der er lagt vægt på ikke at dræbe børnenes lyst til at få læst op ved at *skulle* følge anvisningerne til sprogarbejdet i tilknytning til oplæsningen.

Samarbejde mellem daginstitution og skole
Iflg. dagtilbudslederen har pilotprojektet kastet noget meget positivt af sig ift. samarbejdet mellem de tre daginstitutioner og Ellekærskolen. Der er kommet en større gensidig forståelse for de udfordringer, de respektive parter (skole og daginstitution) står overfor. Dagtilbudslederen roser de pædagogiske afdelinger for en positiv tilgang til samarbejdet med skolen. De interviewede pædagoger udtrykker sig da også positivt ift. samarbejdet med de to lærere.

Praktiske forhold af betydning for oplæsningens effekter
Endnu blandt de to interviewede pædagoger er der enighed om, at det er vigtigt med et rum, der er indrettet til læsningen. I deres afdeling har man undervejs fået indrettet et sådant rum, og det har givet ro til læsningen. Som en af dem siger: *"Man får læst dobbelt så meget i det rum".*

Udover det fysiske rum til oplæsningen nævner dagtilbudslederen vigtigheden af, at man i afdelingerne får skabt sig et tidsmæssigt rum til oplæsningen. Hun nævner vigtigheden af, at man får lavet en plan for oplæsningen, så man ikke får

en oplevelse af, at den kommer til at blokere for andre vigtige ting. Det menes dog også at være lykkedes i afdelingerne, selv om det iflg. dagtilbudslederen har krævet tilvænning at skulle planlægge på den måde.

Til sidst kan nævnes fremmødet hos børnene, som oplæserne også mener, er afgørende for udbyttet af læseprojektet. I deres afdeling menes der dog ikke at have været eksempler på børn med *"massivt fravær"* i perioden. Dog har et barn været meget væk pga. en flytning, men det var en, *"der kunne bære det".*

Bilag 1: